

UPPSALA
UNIVERSITET

SKADESTÅNDSRÄTT III

MYNDIGHETSANSVAR OCH ANSVARETS GRÄNS

Sandra Friberg, docent i civilrätt
sandra.friberg@jur.uu.se

UPPSALA
UNIVERSITET

Föreläsningar:

Skadestånd I Allmänna frågor om skadestånd,
skadeståndsansvar och culpabegreppet

Skadestånd II Några speciella ansvarsfrågor (strikt
ansvar, principalansvar, handling/underlåtenhet)

Skadestånd III Myndighetsansvar och ansvarets gräns

Skadestånd IV Skadorna och ersättningen

Civilrättslig sanktion

Skadestånd är den ekonomiska ersättning som den som har orsakat en skada (eller den som ansvarar för annans vållande) är juridiskt förpliktad att betala till den som drabbats av skadan.

(det allmänna)

(enskild)

SkL 3:2 Staten eller en kommun skall ersätta

1. personskada, sakskada eller ren förmögenhetsskada, som vållas genom *fel eller försummelse* vid *myndighetsutövning* i verksamhet för vars fullgörande staten eller kommunen svarar,
2. skada på grund av att någon annan kränks på sätt som anges i 2 kap. 3 § genom fel eller försummelse vid sådan *myndighetsutövning*, och
3. skada som ersätts enligt 2 kap. 3a § och som orsakas genom fel eller försummelse vid sådan myndighetsutövning.

OBS! jfr 3:1

- omfattar även AT hos stat och kommun
- i tjänsten/myndighetsutövning
- ersättningsposter

SkL 3:2 Staten eller en kommun skall ersätta

1. personskada, sakskada eller **ren förmögenhetsskada**, som vållas genom *fel eller försummelse* vid **myndighetsutövning** i verksamhet för vars fullgörande staten eller kommunen svarar,

2. skada på grund av att någon annan kränks på sätt som anges i 2 kap. 3 § genom fel eller försummelse vid sådan *myndighetsutövning*, och

3. skada som ersätts enligt 2 kap. 3a § och som orsakas genom fel eller försummelse vid sådan myndighetsutövning.

SkL 3:1 Den som har arbetstagare i sin tjänst ska ersätta

1. personskada eller sakskada som arbetstagaren vållar genom *fel eller försummelse i tjänsten*,

2. **ren förmögenhetsskada** som arbetstagaren i tjänsten vållar genom brott,

3. skada på grund av att arbetstagaren kränker någon annan på sätt som anges i 2 kap. 3 § genom fel eller försummelse i tjänsten, och

4. skada som ersätts enligt 2 kap. 3 a § och som arbetstagaren orsakar genom fel eller försummelse i tjänsten.

Vad är "det allmänna"?

- Stat och kommun (samt regioner, f.d. landsting) samt underliggande ansvarssubjekt (t.ex. statliga myndigheter).

Dessutom:

- Privaträttsliga subjekt som ägnar sig åt myndighetsutövning
- Dock inte när det allmänna agerar som ett privaträttsligt subjekt (fastighetsskötsel, vårddrift etc.).
- OBS! jfr tvångsåtgärder inom vård som kan vara myndighetsutövning
- Om inte myndighetsutövning → SkL 2:1, 3:1

Myndighetsutövning?

- Ensidigt beslut eller åtgärd (förmån el. nackdel) som riktas mot enskild, t.ex. skatt, återkallande av körkort, antagningsbeslut, förelägganden om att vidta åtgärder etc.
- Rättskraft pga offentligrättsliga regler, inte avtal el.dyl.
- Myndighetsutövning utgör uttryck för "samhällets maktbefogenheter"

vid myndighetsutövning

Vidsträckt tolkning:

- Beslut el. åtgärd som ingår som led i myndighetsutövningen
- Förutsätter ett *tidsmässigt* och *funktionellt* samband med beslutet.

t.ex. NJA 1985 s. 696 (FK)

Bedömningen i praxis görs ofta utifrån den enskildes perspektiv: vad har den enskilde haft fog att uppfatta?

Fel eller försummelse (culpaprövning, jfr SkL 2:1)

[OBS! Ersätter även ren förmögenhetsskada trots avsaknad av brott som ansvarsgrund]

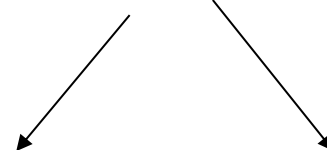
- Prövningen sker ”som vanligt”, men det finns höga aktsamhetskrav för myndighetsutövning.
 - Mer typiserad prövning
 - Mer objektiv prövning
 - Vad kan enskilda ha rätt att förvänta sig av myndighetsutövning?
- Materiella/formella fel (jfr överklagade domar, tillsättning av tjänst)
- Anonym culpa och kumulerade fel

Fel

Åsidosättandefel
(en regel har inte
tillämpats alls)

Tillämpandefel

Formella fel
(t.ex. handläggninsregler)

Materiella fel
(regler som
lämnar utrymme
för bedömningar)

SkL 3:3

Staten eller en kommun skall ersätta **ren förmögenhetsskada** som vållas av att en myndighet genom fel eller försummelse lämnar felaktiga **upplysningar eller råd**, om det med hänsyn till omständigheterna finns **särskilda skäl**. Därvid skall särskilt beaktas upplysningarnas eller rådets art, deras samband med myndighetens verksamhetsområde och omständigheterna när de lämnades.

Fr.o.m. 1 januari 1999 (jfr NJA 1987 s. 535)

NJA 2017 s. 824

- Felaktiga upplysningar eller råd?
 - Objektivt sett "fel"

"särskilda skäl"

- upplysningarnas eller rådets art
- deras samband med myndighetens verksamhetsområde
- omständigheterna när de lämnades

Jfr bedömningen av "vid myndighetsutövning"

SkL 3:4

Staten eller en kommun ska ersätta

1. personskada, sakskada, ren förmögenhetsskada och skada på grund av att någon kränks på sätt som anges i 2 kap. 3 § och skada som ersätts enligt 2 kap. 3a §, om skadan uppkommit till följd av att den skadelidandes grundläggande fri- och rättigheter enligt 2 kap. regeringsformen eller enligt den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna har överträtts från statens eller kommunens sida, och

2. annan ideell skada som uppkommit till följd av en sådan rättighetsöverträdelse.

Skadestånd enligt första stycket ska betalas endast i den utsträckning det är nödvändigt för att gottgöra överträdelsen. Lag (2022:1368).

UPPSALA
UNIVERSITET

- Ansvarsgrund
- Ansvarsgräns
- Ersättningsbestämning

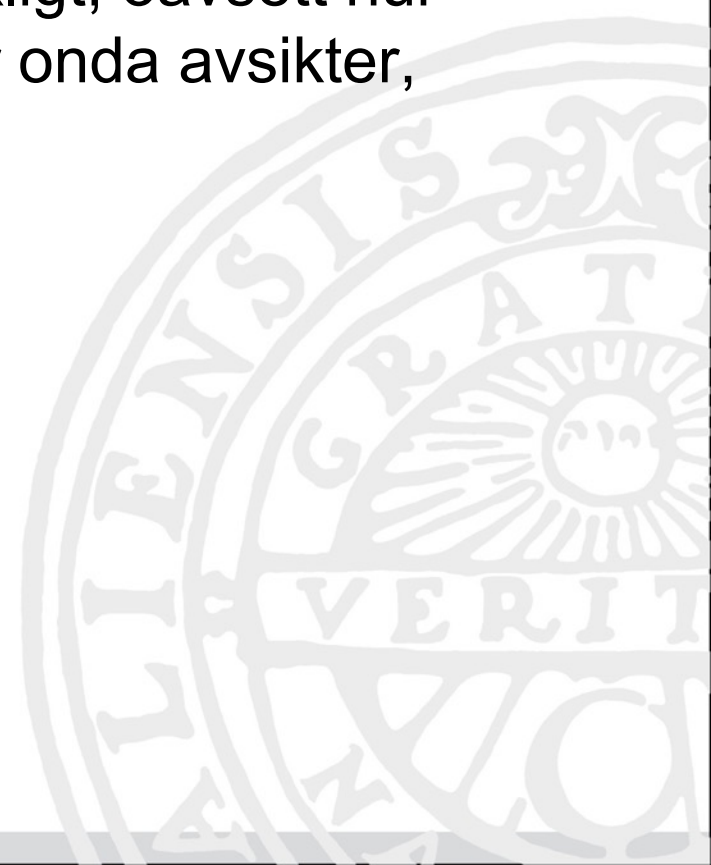

- Inom ramen för culpaprövningen har vi undersökt vilka eventuella skador (vilket slag, omfattning) som kan uppkomma om riskfaktorerna realiseras.
- Nu blir frågan vad som har hänt och om SV ska ansvara för alla följder som har uppkommit. Vilka följder är inadekvata i förhållande till det oaktsamma beteendet?

- Orsakssamband – varför krav på orsakssamband?
oaktsamhet i sig är inte tillräckligt, oavsett hur
klandervärt agerandet varit (jfr onda avsikter,
uppsåtliga gärningar osv).
- Faktisk kausalitet
jfr
- Adekvat kausalitet

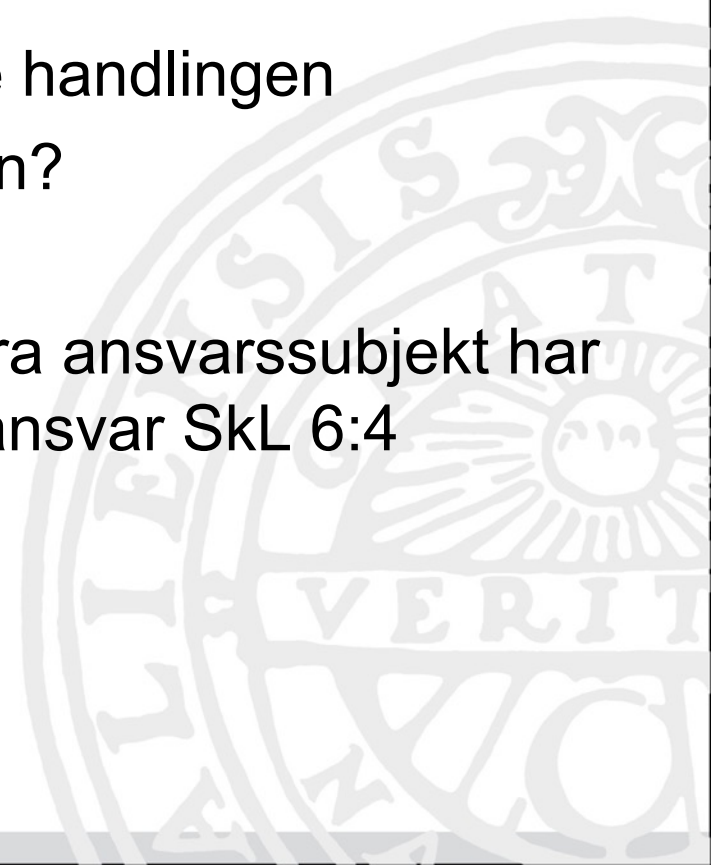

UPPSALA
UNIVERSITET

KAUSALITET

Har den ansvarsgrundande handlingen
ORSAKAT skadan?

OBS! När det kan konstateras att flera ansvarssubjekt har
orsakat skadan – solidariskt ansvar SkL 6:4

BETINGELSELÄRAN

Nödvändig betingelse – om inte A, så inte B

(skadan skulle ha uteblivit om SV hade agerat annorlunda)

Tillräcklig betingelse – om A, så B

(x är tillräcklig för att orsaka följden),

(men det är även y, z ... → konkurrerande skadeorsaker

→ dvs. ingen orsak är en nödvändig betingelse)

1. A kör på C som dör, B kör direkt efter på C (tillräcklig betingelse x 2) (ev solidariskt ansvar)
2. Om 5 mg gift är tillräckligt för att döda en person och både A och B ger C 5 mg gift var, så är båda handlingarna en tillräcklig betingelse för skadan.
3. Om A ger C 6 mg gift och B ger C 1 mg gift, så är A:s handling en nödvändig betingelse, eftersom endast 1 mg gift inte var tillräckligt för att döda någon.

4. A misshandlar B som senare blir påkörd av C (två ansvarsbärande faktorer, men C:s är en nödvändig betingelse för effekten död)

Jfr NJA 2009 s. 104:

ansvarsbärande faktor A = trafikolyckan

→ nödvändig betingelse,

ej ansvarsbärande faktor B = sjukdomsfallet

→ tillräcklig betingelse x2

Betingelselärans betydelse?

Men, en annan fråga är när vi måste utreda *vad som faktiskt har hänt...*

Har A (eller B eller C) orsakat B:s skador?

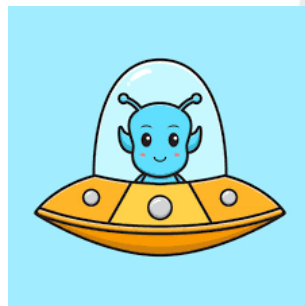
jfr

Vad har orsakat B:s skador?

Utgångspunkt: krav på bevisning → visat eller styrkt

I särskilda fall: bevislättnad → klart mer sannolikt,
övervägande sannolikhet (jfr PSL, MB, praxis...)

Dock! Sannolik i sig!

UPPSALA
UNIVERSITET

ADEKVAT KAUSALITET – ”I farans riktning”

t.ex. von Kries kusk, taggtråd över vägen

ansvarsgrund ➡ kausalitet ➡ följer

Faran i den ansvarsgrundande handlingen ska ha förverkligats. Utgångspunkten → SV:s handling.

Fråga: Vad var det som gjorde att vi ansåg att den ansvarsgrundande handlingen var culpös?
(Culpaprovningens betydelse)

NJA 1996 s. 564

”Hästen lyckades med munnen få upp låset till boxdörren som därvid öppnades något. Därefter slog hästen upp med huvudet så att det kom emot överliggaren över öppningen i boxdörren. Det ledde till att boxdörren lyftes av gångjärnen varefter boxdörren blev hängande runt hästens hals. Hästen blev skrämmd, rusade ut ur boxen och ut på stallplanen där den trasslade in sig i boxdörren, föll och blev liggande. Händelseförloppet medförde att hästen blev skadad.”

forts.

”Vid **oaktsamhetsbedömningen** brukar man ta hänsyn till (a) risken för skada, (b) den sannolika skadans storlek samt (c) möjligheterna att förekomma skada. Riskbedömningen skall därvid inte inriktas endast på den skada som faktiskt inträffat utan i stället avse risker för skador av samma slag. Inom nordisk doktrin är också den övervägande uppfattningen att culpabedömningen skall inriktas på frågan om skadevållaren framkallat **risk för skada av den typ som är aktuell**. Besvaras den frågan jakande skall man i nästa led avgöra huruvida den aktuella skadan utgör **en adekvat och påräknelig följd av det faroläge som skadevållaren har framkallat.**”

forts.

”Tillämpat på den i målet aktuella situationen innebär detta att **culpabedömningen** skall inriktas på huruvida O.K. genom att underlåta att se till att hästboxen var försedd med ett säkert lås framkallat fara för att det skulle kunna uppkomma *en skada av samma slag som den faktiskt inträffade*. Besvaras den frågan jakande skall i nästa led undersökas huruvida den aktuella skadan varit en **påräknelig följd** av en sådan oaktsamhet. Riskbedömningen skall med andra ord inte inriktas på frågan om O.K. ådagalagt försumlighet genom att han inte förutsett den kombination av omständigheter som i detta fall lett till just den uppkomna skadan på hästen.”

UPPSALA
UNIVERSITET

ANSVARSGRÄNS VID STRIKT ANSVAR

Vad är det som motiverar det strikta ansvaret?

(ett på förhand bestämt, utpekat, preciserat
handlande/underlåtenhet/riskområde, jfr normskyddslära)

t.ex. bananskal på kärnkraftsanläggningen

ANDRA BEGRÄNSNINGSLÄROR

Skyddsändamålsläran (HA) (avvägning mellan samtliga faktorer hos SV och SL som talar för ansvarets placering för uppkomna följder)

Normskyddsläran/skyddat intresse (ansvarets räckvidd – oväntade/väntade skadeföljder inom ramen för normens skyddsomfång)

UPPSALA
UNIVERSITET

Tack för uppmärksamheten!

